

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 1(17) қаңтар-наурыз 2019

ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

- Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)*
- Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызғыз мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)*
- Аязан Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)*
- Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)*
- Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)*
- Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)*
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)*
- Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)*
- Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)*
- Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)*
- Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)*
- Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)*
- Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қытшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)*
- Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)*
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)*
- Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)*
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)*
- Римантас Желвис (Želvyis Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)*
- Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)*
- Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)*
- Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*
- Сыдықов Ерлан Бәтташұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)*
- Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)*

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

- Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)*
- Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)*
- Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)*
- Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)*
- Абиль Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)*
- Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)*
- Голден Кэтти Стромилейл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)*
- Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)*
- Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)*
- Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)*
- Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)*
- Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)*
- Кокеебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)*
- Кумеков Болат Ешимхамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)*
- Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)*
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)*
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Годаньска (Польша)*
- Римантас Желвис (Želvyus Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)*
- Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)*
- Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)*
- Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)*
- Таймагамбетов Жакен Кожажметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)*

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:
Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkithbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulbayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

ӘОЖ / УДК / UDK 94(574): 20/30 373.016

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ОҚУЛЫҚТАРЫНЫҢ АВТОРЛАРЫ АҚПАРАТ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ ТАСУШЫЛАРЫ РЕТІНДЕ: ТІЛ ТҮЛҒАЛАРЫН РЕТРОСПЕКТИВТІ ШОЛУ

Шаймерденова М.Д.

Т. Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер академиясы

Аңдатпа. Мақалада персонологияның (тұлғатану) ғылыми-тәжірибелік бағыты қарастырылады. Персонология тұрғысынан Қазақстан тарихы оқулықтарының авторлары болып табылатын және өздерінің өмірлерін ғылымға арнаған дарынды қазақстандық ғалымдар шығармашылығы қаралады. Сонымен қатар, автор жалпы қазақстандық оқулықтар мәселелерін және Қазақстан тарихы оқулығын жеке ашып көрсетіп, заманауи білім, Қазақстан тарихы пәнінің оқыту әдістемесіне, жаңа ұрпақтың оқулықтар құрылымына талдау жасайды.

Түйін сөздер: персонология, жаһандану әлемі, техногендік дәуір, оқулық, оқулық авторы, Қазақстан тарихы, оқулық құбылымы.

АВТОРЫ КАЗАХСТАНСКИХ УЧЕБНИКОВ ПО ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА КАК НОСИТЕЛИ ИНФОРМАЦИИ И КУЛЬТУРЫ: ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ В РЕТРОСПЕКТИВЕ

Шаймерденова М.Д.

Казахская национальная академия искусств им. Т.К. Жургенова

Аннотация. В статье рассматривается научно-практическое направление – персонология. В свете персонологии раскрывается творчество талантливых казахстанских ученых, посвятивших свою жизнь науке и являющихся авторами учебников по истории Казахстана. Автор также раскрывает проблемы казахстанских учебников в целом и учебников по истории Казахстана в частности, рассуждает о современном образовании, методике преподавания предмета истории Казахстана, структуре учебников нового поколения.

Ключевые слова: персонология, глобализационный мир, техногенная эпоха, учебник, история Казахстана, структура учебника.

THE AUTHORS OF KAZAKHSTANI TEXTBOOKS ON THE HISTORY OF KAZAKHSTAN AS CARRIERS OF INFORMATION AND CULTURE: A LANGUAGE PERSON IN RETROSPECTIVE

Shaimerdenova M.D.

T.K. Zhurgenov Kazakh national academy of Arts

Abstract. The article discusses the scientific and practical direction - personology. In the light of personology, the work of talented Kazakhstan scholars, who dedicated their lives to science and the authors of history of Kazakhstan textbooks is revealed. The author also reveals the issues of Kazakhstan

textbooks in general and textbooks on the history of Kazakhstan in particular, discusses modern education, the teaching methodology of history of Kazakhstan, the structure of new generation textbooks.

Keywords: personality, world of globalization, technogenic era, textbook, textbook author, history of Kazakhstan, textbook structure

Кіріспе

Қазақстан Республикасы Президентінің «Тарих толқынында» кітабында «Бүгінде біз Қазақстанның ежелгі және төл өркениет дамыған аумақта орналасқандығын мақтанышпен және танданыспен айтқан неофиттерден біліп отырмыз. Біздің атабабаларымыздың Египеттен Үндістанға, Еуропадан Қытайға дейін саяси, мәдени ықпалдығының ауқымдылығы қаншалықты болса, соншалықты жан-жақты және осының барлығын жіті зерттеп, әрі ақпараттың құжатталғандығын көрсететін тарихи ізденістер «ғасырлық Далалық артта қалу» туралы шалғай стереотиптерден еш нәрсе қалмағандығының айқындылығын ерекшелейді» [Назарбаев 1999: д. 71, 79]. Біздің еліміздің осы тектес бай тарихын авторлар, өз оқулықтары мен оқу құралдарында ашып көрсетуден бөлек, Қазақстан тарихы оқу пәні ретінде ғылым арқылы тарихпен тығыз байланыста бола отырып және де оқу пәнінде ғылым негіздері ретінде баяндалатынын жақсы түсінеді.

Қазақстан тарихы курсының мазмұны Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігімен бекітілген бағдарламадан тұратын мақсаттармен анықталады.

Талқылау. Соңғы уақытта тұлғатану сияқты қызықты ғылыми-тәжірибелік бағытқа ерекше назар аударылуда және бүгінде біз еліміздің тарихын жаңғыртуға өзінің аз да болса үлесін қосқан барлық тарихшылар, филологтар еңбектеріне жүгінеміз, әр түрлі кезеңдерде болған тарихи-мәдени процестерді ұғынумен айналысамыз.

Осы аспектіде Қазақстан тарихының белгілі оқулықтары мен оқу-әдістемелік құралдарының авторлары Бекмаханов Ермахан Бекмаханұлы, Бекмаханова Найля Ермаханқызы, Қасымбаев Жанұзақ Қасымбайұлы, Нұрпейісов Кеңес Нұрпейісұлы, Қозыбаев Манаш Қабашұлы, Байпақов Карл Молдахметұлы т.б. сынды авторларға көңіл бөлгім келеді. Жалпы қазақстандық оқулықтар мен Қазақстан тарихы оқулықтарының мәселелері жайлы бүгінде көптеген аудиторияларда, әр түрлі деңгейде сөз етілуде. Жалпылай айтқанда, Қазақстан тарихы оқулықтарын жазу саласында да мәселелер аз емес. Олардың кейбіреулері Кеңес одағы кезінде жазылғаннан бері келе жатса, бірі қазақстандық ерекшеліктерге ие. Кеңестік Социалистік Республикалар Одағы кезінде барлық он бес республиканың білім беру орындарында, соның ішінде Қазақстанның да жоғарғы оқу орны мен мектепке арналған оқулықтары, оқу құралдары негізінен ресейлік авторлармен, тек аздаған оқулықтар республиканың жергілікті авторларымен жазылды.

Кеңестік республикалар тәуелсіздік алған уақыттан бастап қана әрбір республика өзінің оқулықтарын және оқу-әдістемелік құралдары мен материалдарын шығара бастады. Қазақстан да солай. Қазақстандық авторлардың оқулықтары басылып шығарыла бастады және құрылымы жағынан олар кеңес уақытының оқулықтарына ұқсас болды.

Әрине, бастапқы кезекте орта мектептерге арналған Қазақстан тарихы бойынша алғашқы оқулықтың авторы – Қазақ КСР ғылым Академиясының академигі, профессор, тарих ғылымдарының докторы Бекмаханов Ермахан Бекмаханұлын еске алған жөн. Е.Б. Бекмахановты XIX – XX ғ.ғ. басындағы Қазақстан тарихындағы әлеуметтік-экономикалық, саяси мәселелерден бастап, бірінші орыс революциясы кезеңіндегі Қазақстандағы революциялық оқиғаларға дейін, сондай-ақ әдебиет пен құқықтық ғылымға дейін қызықтырды. Ең бастысы – ғалым зерттеуінің тереңдігінде. Ермахан Бекмаханұлы өзінің оқулықтары мен оқу құралдарын көбінде осы оқиғаларға арнаған болатын. Осындай ұлы ғалымның арқасында Қазақстан тарихы бойынша

қазақстандық оқулықтарда алғаш рет Кенесары Қасымов туралы және қазақ елінің тәуелсіздік үшін күрестері жайлы шынайы ақпараттар пайда бола бастады. Өзінің еңбектері үшін Е.Б. Бекмаханов КСРО-ң орден-медальдарымен марапатталған болатын [Шаймерденова 2000: 162; Қазақстан. Қысқаша энциклопедиялық сөздік, 2005: 79].

Нәтиже. М.Х. Дулати атындағы ТарМУ профессоры, Қазақстан журналистер одағының мүшесі Тельман Достанбаев өзінің «Шындықты зерттеуші» мақаласында: «Ермахан Бекмахановтың алдыға қойған талай мақсаттары болатын. Ол Қазақстан тарихы бойынша жоғарғы оқу орындарына арналған оқулық шығаруға, Алаш-Орда тарихын зерттеуге, Шоқан Уәлиханов пен оның айналасындағылар туралы монография жазғысы келген. Бірақ ол армандарына қол жеткізе алмады. Ермахан Бекмахановты танитындар мен оны еңбектері арқылы танитындар үшін ол тарихқа оңай атақ іздеу үшін емес, шындықты зерттеу үшін келген адам болып мәңгі есте қалады» деп жазған [Достанбаев: Шындықты зерттеуші].

Тарих әлемінде әйгілі, Қазақстан тарихы оқулықтары мен хрестоматияларының авторы Бекмаханова Найля Ермаханқызы. Найля Ермаханқызы әлеуметтік-экономикалық және саяси тарих, халықаралық қатынастар, тарихи география, демография, картография, құқық тарихы, тарихнама, XVIII-XXI ғасырдағы Орталық Азия мен Қазақстан ғана емес, сол кезеңдегі Ресей халықтарының деректанулары бойынша кең өрісті мәселелерді қамтиды. Ол 150-ден астам мақалалар, 5 оқулық пен хрестоматиялар жазды (Бекмаханова, 12.01.2018]. Қазіргі таңда Найля Ермаханқызы Ресей мен Қазақстанда ғана емес, шетелдік оқу орындарында да дәріс оқиды. Ол белсенді қатысатын түрлі дәрежедегі конференциялар мен форумдардан, оны қызықтыратын мәселелер бойынша көптеген елдердің мұрағаттарынан алынған жаңа, әрі қызықты тарихи деректер туралы естуге болады.

Қазақстан тарихы бойынша 9 сыныпқа арналған оқулықтың авторы - белгілі ғалым, тарих ғылымдарының докторы, профессор, халықтық білім беруде еңбегі сіңген қайраткер және үздігі, гуманитарлық ғылымдар академиясының академигі Қасымбаев Жанұзақ Қасымбайұлы. Ол Қазақстан тарихы бойынша 500-ден астам ғылыми еңбектер, 12-ден астам оқулықтар және оқу-әдістемелік құралдар жазды. Оның оқулықтарына ғылыми зерттеулерінің негізгі бағыттарындағы мағлұматтар: Қазақстан қалаларының тарихы, Қазақстанның Ресейге қосылуы, ұлт-азаттық қозғалыстар, ХҮІІІ-XX басы ғ.ғ. Қазақстанның Орталық Азиямен халықаралық, саяси, сауда-саттық байланысы, көшпелілер мен отырықшы халықтардың арақатынасы, қазақ хандарының қызметі мен өмірі жайлы деректер жазылды [Шаймерденова, 200: 170-171; Қасымбаев, 2002].

11 сыныпқа арналған оқулықтың авторлары ҚР ҰҒА академигі, ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Қазақстан ғылымы мен техникасына еңбегі сіңген қайраткер, халыққа білім беру ісінің үздігі, 500-ден астам ғылыми және ғылыми-танымал жұмыстардың, соның ішінде 20-ден астам монографияның авторы Нұрпейісов Кеңес Нұрпейісұлы [Шаймерденова, 200: 179-180, Қазақстан. Қысқаша энциклопедиялық сөздік, 2005] мен 300-ден астам еңбектер мен мақалалардың, көптеген монографиялар мен энциклопедиялардың авторы, профессор - Бүркіт Аяған [Қазақстан. Қысқаша энциклопедиялық сөздік, 2005]. Оқулыққа Кеңес Нұрпейісұлының ғылыми қызығушылығын тудырған Алаш және Алашорда тарихы, ұлт-азаттық қозғалыстар, ұлттық-мемлекеттік құрылыстар, XX ғасырдағы Қазақстанның қоғамдық-саяси өмірі, аграрлық тарих және тоталитарлы режимдегі саяси репрессияларға қатысты өзекті мәліметтер енді. Б. Аяғанның жаңа дәуірдегі Қазақстан тарихы жөнінде ғылыми зерттеулері де оқулыққа енгізілді.

Қазақстан тарихы бойынша 10 сыныпқа арналған оқулықтың авторлары тарих ғылымдарының докторлары, профессорлар Манаш Қабашұлы және Ильяс Манашұлы Қозыбаевтар. Манаш Қабашұлы – көрнекті тарихшы, Қазақстан Ұлттық ғылым академиясының академигі, Ұлы Отан соғысы тарихы мен тарихи зерттеулердің әдістемелік мәселелері бойынша жетекші маман, 800-ден астам ғылыми жұмыстардың, соның ішінде 30 монография, 30 ұжымдық

еңбектің авторы [Шаймерденова, 2000: 171-172; Қазақстан. Қазақстан ғылымында кім бар?, 1999, 87], ал Ильяс Манашұлы 100 шақты жарияланған жұмыстардың авторы [Қазақстан ғылымында кім бар?, 1999: 79]. Қазақстан тарихынан оқулықтар мен хрестоматия жазуда баға жетпес еңбек сіңірген ғалым Қозыбаевтардың ғылыми зерттеулеріндегі ізденістері үйлесімін таба білді. 5 сыныпқа арналған оқулықтың авторлары керемет археолог Байпақов Карл Молдахметұлы және оның әріптестері ғалым-медиевистер, қазіргі таңда академик атанған Көмеков Болат Ешмұхамбетұлы мен шығыстанушы-ирантанушы Пищулина Клавдия Антоновна болып табылады. Байпақов К.М. – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Алмания (Германия) Археологиялық Институтының корреспондент-мүшесі. Ол 10-нан астам монография, қазақ жеріне арналған 6-дан астам альбом мен каталогтар, сондай-ақ 400-ге жуық ғылыми еңбектер жазды (Шаймерденова, 2000: 158-159; Қазақстан ғылымында кім бар?, 1999: 31). Б.Е. Көмеков Орталық Азияның ортағасырлық тарихы, түрік халқы тарихы, шығыс деректанушы маманы ретінде ғылыми мектеп пен әлемдегі жалғыз Халықаралық қыпшақтану институтын құрушы болып табылады. Б.Е. Көмековпен 13-тен астам монография және көптеген ғылыми мақалаларды жазған [Шаймерденова, 2000: 174-175, Қазақстан ғылымында кім бар?, 1999: 95] К.А. Пищулинаның ғылыми зерттеулерінің объектісі ортағасырлық қазақ тарихын зерттеу, қазақ хандығының даму тарихын зерттеу болып табылады. Оның 250-ге жуық ғылыми және ғылыми-танымал жұмыстары, оқулықтары мен оқу құралдары жарық көрді [Қазақстан. Қысқаша энциклопедиялық сөздік, 2005].

Қазақстандық авторлардың алғашқы оқулықтары жоғарғы ғылыми және педагогикалық деңгейде шығарылды. Бірақ құрылымы негізінен сол кездегі уақыт талабына сай кеңестік уақыттағы оқулықтарға сәйкес келген. Дегенмен уақыттың тоқтаусыз ағымы, жаңа технологиялар мен автоматика, жаңа инновациялық технологиялар дәуірі оқулықтар, оқу-әдістемелік құралдар мен материалдар құрастырудың жаңа тәсілін талап етеді.

Бағдарламалар, оқу-әдістемелік құралдар мен оқулықтарды жазу мен құру саласына деген менің қызығушылығым алғаш керемет, мейірімді және зейінді ұстаздарым, бірнеше оқулық авторлары – Ж.Қ. Қасымбаев және К.Н. Нұрпейісовтың арқасында пайда болды. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің тапсырысы бойынша Қазақстан тарихынан алғашқы үлгілік бағдарламам, алғашқы оқуәдістемелік кешенім Ж.Қ. Қасымбаевпен бірлесіп жазылды және ҚР ҒА корреспондент-мүшесі Т.С. Садықовтың редакциясымен басылып шығарылды [Қасымбаев, Шаймерденова 1995: 36]. Келесі басылым – Қазақстан тарихы бойынша оқу-әдістемелік кешенінің корреспондент мүшесі К.Н. Нұрпейісовтың редакциясымен басылымға шыққан болатын [Шаймерденова, 2000]. Ол менің Қазақстан тарихы бойынша оқулықтар мен оқуәдістемелік құралдар басып шығарудағы бастапқы қадамдарым болды. Бірақ та бір бастаған істі ары қарай тастай алмайсың. Алынған тәжірибелер осы бағыттағы жаңа зерттеулерге итермелейді.

1999 жылы профессор Б.Ғ. Аяғанмен бірлестікте жаңа технологияларды қолдана отырып, жаңа заман оқулығын жасау мақсатында орта мектептің 9 сыныптарына арналған оқулық шығардық. Соның нәтижесінде Қазақстан тарихы бойынша үш бірлікті кітаптар: оқулық, оқушыларға арналған хрестоматия және мұғалімдерге арналған әдістемелік құралды құрастырдық [Аяған, Шаймерденова, 2005, 2009, 2013]. Үш бірлікті оқуәдістемелік кешенді жазуда орта мектеп мұғалімі Н.Ткаченконы да шақырдық. Ол өз кезегінде мектеп мұғалімі ретінде бағаланбайтын көмек көрсетті [Аяған, Шаймерденова, Ткаченко, Қазақстан тарихы. Әдістемелік нұсқаулық, 2005, 2013].

Қазақстан тарихы бойынша өткен замандағы оқулықтар, әдетте тек мәтіндік материалдан құралғаны баршамызға мәлім. Біз оқулықтың құрылымын тарихи білімнің жаңа құрылымына сәйкес етіп түрлендірдік және алғаш болып оқу материалдарына кесте және сұлба, картамен

жұмыс, тесттер, есте сақтау сұрақтары, өз өзін тексеру сұрақтары түрінде әдістемелік қамсыздандыру айналымын қосқан болатынбыз. Сондай-ақ жаңа білім көзі ретінде – тарихи тұлғалардың биографиялық ақпаратын, бірінші рет ғылыми айналымға кірген құжаттарды қостық. Айналымға алғаш болып «глоссарий» деп аталатын сөздік қор ұғымын енгіздік. Ал оқушыларға ыңғайлы болу үшін және мұғалімдерге көмек ретінде оқулықтың соңында рефераттар, дереккөздер, ұсынылған оқу құралдар, қосымша және көркем әдебиеттер тізімін шығардық. ҚР Орталық мемлекет мұрағатының директоры Сеитова Алла Борисовнамен ұсынылған тарихи фотосуреттер де алғаш рет оқулыққа енгізілген болатын. Ой өрісті кеңейту үшін портфолио, мозаикалар, чайнворд пен сөзжұмбақ түріндегі күрделенген тапсырмалар қосылды. Осының барлығы оқушылардың танымдық әрекетін арттыру мен оқулықтың дидактикалық қызметін орындау үшін Қазақстан тарихы оқулығына енгізілді.

Оқулық авторларының тарихына және олардың оқулыққа деген көзқарасына жүгіне отырып, біз заманауи білім беру қандай болуы керек, заманауи мұғалім, заманауи оқулықтар қандай болуы қажет деген сұрақтарға жауап іздейміз. Жаһандық әлем және техногенді дәуір мектеп мұғалімі пәнді оқытудың ең жаңа әдістемесін білуге мәжбүрлейді, ал ең бастысы пәнді ғылыми тәртіп деңгейіне көтеруі қажет екендігін алға тартады [Гуревич, 1977]. Оқытудың әдістемесінде жеке-бағыттық білім беру болуы тиіс, яғни тұлғаның дамуы, өзін өзі дамыту мен өзін жетілдіруге, сондай-ақ оқушылардың танымдық мүмкіндіктерін дамытуға басты назар аударылуы қажет. Менің ойымша, оқулықты «орташа» деп аталынатын оқушы дәрежесіне, немесе «орташа» мұғалім дәрежесіне дейін жеңілдетудің қажеті жоқ. Жаңа технологиялар әлемінде, оқушылар ұялы телефон арқылы оған қажет әрі қызықты кез келген ақпаратты таба алатын уақытта оқулық және оқулықтағы материалдың одан да жоғары деңгейге көтеретін таным керек. Ой өрісін кеңейту негізінде оқушыларға қосымша әдебиеттер тізімінен жаңа материалдарды табу тапсырмасын беру керек. Олардың қабілеттерін тарихи оқиғаларды ұғыну арқылы дамыту қажет. Оқыту әдістемесінде ең бастысы, Қазақстан Республикасының білім беру Концепциясы (2015 жылға дейін Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту тұжырымдамасы, 2004) мен жаңа оқу бағдарламаларының алға қоятын мақсаты – тұлғаны дамыту. Сонымен қатар, тарихты жаңа тарихи-мәдени стандарттар бойынша оқыту керек.

Қорытынды. Қазақстан тарихы оқулығы өзінің жан-жақтылығымен Қазақстан тарихы пәнін меңгеруге және оны жақсы көріп үйренуге ынталандырады, оқушылардың ойлау қабілеттілігін арттырады. Біздің мемлекетіміздің тарихындағы маңызды күндерге қатысты туындыларды оқу барысында оқушылардың ұлттық санасын қалыптастырады. Оқулықтарда, сондай-ақ ақпарат пен ұлттың мәдениетін тасымалдаушылары болып табылатын оқулық авторлары туралы мәліметтер жазылатын тұлғатану бөлімдерінің пайда болуы маңызды.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігін жетекші құжаттары осы мақсатқа толығымен жетелейді: тарих мектептегі оқыту пәні ретінде «барлық гуманитарлық және қоғамтану курстарының негізін құрайды», «ұлттық сананы, адамгершілік-әдеп нормаларды» қалыптастырып, барлық пәндердің «дүниетанымдық негізі болады». Ал бұл құжаттарда тарихты оқытудағы ең маңызды көңіл бөлетін мақсат – толеранттылықты қалыптастыру ретінде «басқа ұлттардың дәстүрі мен мәдениетін сыйлау мен түсіну, тұлғааралық қарым-қатынастағы тіл тапқыштық» болып табылады [Нұсқалық және әдістемелік хат, 2007: 42-43].

ӘДЕБИЕТТЕР

- Аяған Б.Ғ. Қазақстанның жаңа тарихы. Хрестоматия. – Алматы: Атамұра, 2005, 2013. – 224 б.
- Аяған Б.Ғ., Шаймерденова М.Д. Қазақстан тарихы. 9 сыныпқа арналған оқулық. – Алматы, Атамұра, 2005, 2009, 2013. – 400 б. Аяған Б.Ғ., Шаймерденова М.Д., В.С. Ткаченко. Қазақстан тарихы. Әдістемелік нұсқаулық: 9 сынып мұғалімдеріне арналған. – Алматы, Атамұра, 2005, 2013. – 272 б.
- Бекмаханова Н.Б. Электронды ресурс. Қол жеткізу режимі: <http://iriran.ru/?q=bekmahanova>. 12.01.2018. Гуревич Я.Г. Тарихтың тәжірбиелі әдістері // Педагогикалық жинақ. – М., 1877. – 376 б.
- Достанбаев Т. Ақиқатты зерттеуші: Электронды ресурс. Қол жеткізу режимі: <http://mysl.kazgazeta.kz/?p=5948>.
 Әдістемелік нұсқау хат «2017-2018 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» // Қазақ мектебіндегі тарих. – 2007. № 4. – 42-43 б.
- Қазақстан. Қысқаша энциклопедиялық анықтама. – Алматы. Алматы кітап, 2005. – 335б. – 79 б. Қазақстан. Қазақстан ғылымында кім бар?: Анықтама. – Алматы, 1999. – 87, 87 б.
- Қасымбаев Ж.Қ., Шаймерденова М.Д. Қазақстан тарихы. Оқу-әдістемелік кешен.– Алматы, Рауан, 1997, 2000.
- Қасымбаев Ж.Қ., Шаймерденова М.Д. Қазақстан тарихы пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы. – Алматы, 1995.
- Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасына. – Астана, 2004. Электронды ресурс. Қол жеткізу режимі: <http://www.unesco.kz/rcie/data/konserciya.htm>.
- Қасымбаев Ж.Қ.: Библиографиялық мәлімет. – Алматы: «Біздің әлем» баспа үйі, 2002. – 76 бет. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. Алматы: Атамұра, 1999.– 298 б. – 71, 79 б.
- Шаймерденова М.Д. Қазақстан тарихы (ерте дәуірден XX ғ. басына дейін). Оқуәдістемелік құрал. – Алматы, 1992, 1993. Шаймерденова М.Д. Қазақстан тарихы (ерте дәуірден XX ғ. басына дейін). Оқуәдістемелік құрал. – Алматы, 2000. – 248б. – Б. 162, 163. 170-171.

МАЗМҰНЫ

Айтмағамбетов Д.Р., Азмұханова А.М., Нұрсұлтанова Л.Н. ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ВЬЕТНАМ: ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТАН ТӘЖІРИБЕГЕ.....	5
Ахметжанова А.Т., Алина А.Д. XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚТАРЫ.....	12
Алимжанова А.Ш., Шаймерденова М.Д. ЗАМАНАУИ БІЛІМ: ҚОҒАМДЫҚ ПІКІРДІ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАСЫ.....	20
Арепова А.Д., Морякова М.Т. АҚ ОРДАНЫҢ САЯСИ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ (XIII–XV ғғ. басы).....	25
Балықбай А.К. ҚАЗАҚ КИНОДРАМАТУРГИЯСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ ТАРИХЫ ЖӘНЕ КЕЗЕҢДЕРІ.....	33
Боранбаева Б.С. ШЫҒЫС МАЙДАНЫНА ҚАТЫСҚАН ОРАЛ Өңірінің ҚАЗАҚ ҚЫЗДАРЫ.....	41
Горячев А.А., Егорова Т.А., Егорова К.А. ХАНТАУ ТАУЫНЫҢ ЕЖЕЛГІ ПЕТРОГЛИФТЕРІ.....	58
Ғабитханұлы Қ. ҚЫТАЙ ЖЫЛНАМАЛАРЫНДАҒЫ ТҮРКІЛІК СӨЗДЕРДІ АУДАРУ, РЕКОНСТРУКЦИЯЛАУ, БІРІЗДЕНДІРУ МӘСЕЛЕСІ.....	73
Ғабитханұлы Қ., Ғабит Е. «ТӨҢІР ТАУ» (немесе Тянь-Шань) ҒҰНДАРДАН ҚАЛҒАН АТАУ.....	79
Жанибай С.Б. МҰСТАФА ШОҚАЙ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ТАРИХТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫ...83	83
Жанибай С.Б. 1920-1940 ЖЫЛДАРДАҒЫ ТҮРКІСТАНДАҒЫ КЕҢЕСТІК БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ.....	92
Жолсейітова М.Ә. ЮСУФ АҚЧУРАНЫҢ ЖАС ТҮРІКТЕР БІЛІГІ ТҰСЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ.....	105
Жолсейітова М.Ә. ЖӘДИДШІЛДІКТІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫНДАҒЫ И. ГАСПЫРАЛЫНЫҢ РӨЛІ.....	116
Жұмай Г. ҚОРЫҚ-МУЗЕЙДІҢ ЗЕРТТЕУ НЫСАНДАРЫ.....	128
Калыш А.Б., Исаева А.И. ҒЫЛЫМИ ЖӘНЕ ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОРТАЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МУЗЕЙІНІҢ ДАЙЫНДАҒАН ҒЫЛЫМИ-ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫНЫҢ ОРНЫ.....	136
Камалинов И.Р., Савельева Т.В. ІЛЕ АҢҒАРЫНДАҒЫ ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫНЫҢ БАҒЫТЫ (археологиялық деректер бойынша).....	145
Керімбаев Е.Ә., Набижанқызы З. КОНФУЦИЙ ИНСТИТУТТАРЫНЫҢ ҚҰРЫЛУЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚЫЗМЕТІ.....	159
Қабдолдина К.Қ. КЕҢЕСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ТЕНДІК МӘСЕЛЕСІ.....	169
Қабылдинов З.Е., Борбасов С.М., Қозыбаева М.М. ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ КЕЛБЕТІНІҢ АЙНАСЫ.....	175
Қаипбаева А.Т. ІЛИЯС ОМАРОВ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИ МҰРА.....	182
Қали А., Сәкенұлы Қ., Айдаралиева Ә. АҚТӨБЕ Өңіріндегі «АЛАШ ОРДА» ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ (Ақтөбе облыстық мемлекеттік архиві материалдары бойынша).....	197
Құдайбергенұлы Б., Каримова А.Е., Садыкова А.М. ҚАЗАҚ ҚАЙРАТКЕРІ Н.НҰРМАҚОВТЫҢ ҚОНЫСТАНДЫРУ САЯСАТЫНА ҚАТЫСТЫ САЯСИ ҰСТАНЫМЫ.....	215
Қыдырбаев Қ.А. МӘМЛҮК-ҚЫПШАҚ СҰЛТАНДЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӘЛЕМ ӨРКЕНИЕТІНЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ.....	222

Мейрманова Г.А., Дауытбекова М.Қ. ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ БАТЫРЛАР ЭТИКЕТІ.....	233
Мұқаметханұлы Н., Мадиев Д.А. ҚЫТАЙДЫҢ БАТЫС БӨЛІКТІ ҚАУЫРТ ИГЕРУ СТРАТЕГИЯСЫ ЖӘНЕ ШЫҢЖАҢНЫҢ ШЕКАРА ӨҢІРІНІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАМУЫ.....	243
Мырзабекова Р.С., Мырзабеков М.С. ТАНЗИМАТ ДӘУІРІНДЕГІ РЕФОРМАТОРЛЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАР.....	251
Нурмухамбет Ә.Б., Сайн Э.Д. ҚАЗАҚСТАН КӘСПОРЫНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ МАРКЕТИНГТІК СТРАТЕГИЯЛАРЫ.....	258
Сабденова Г.Е., Усерова А.Н. ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ ҚҰҚЫҚ МӘДЕНИЕТІ МЕН ҰЛТТЫҚ ТӘЛІМ ТӘРБИЕСІНІҢ ТАРИХИ БАСТАУЛАРЫ.....	265
Сабырова Ә.С. ЖЫРАУЛЫҚ ПОЭЗИЯДАҒЫ «БАТЫРШЫЛДЫҚ».....	273
Садықов Т.С., Набиев С.Т. АКАДЕМИК М.Қ.ҚОЗЫБАЕВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ АЗАТТЫҚ КҮРЕСІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	279
Сайынов Д. АҚТӨБЕ ӨҢІРІНДЕГІ ДІНИ ҚАЙРАТКЕРЛЕРДІҢ РУХАНИ ҚЫЗМЕТІ.....	285
Сәкенов С.Қ. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОЛА ДӘУІРІНІҢ ТҮРҒЫН ҮЙЛЕРІ.....	296
Сериккалиева А.Е., Ашинова Ж.Е., Набижанқызы З. ШЫҰ ЕРКІН САУДА АЙМАҒЫНЫҢ ЖОБАСЫ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН КЕЛЕШЕГІ.....	304
Сыздықова А.М. ЕРТІС ӨҢІРІНІҢ КЕҢЕСТІК ОТЫН-ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ КЕШЕНДЕРІНДЕГІ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУДЫ БАСҚАРУДЫҢ ТАРИХЫ (1970-1990).....	308
Төлебаев Т.Ә., Әбікенова Г.Е. ДӘСТҮРЛІ МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ БАҒЫТТАР ЖӘНЕ ПРОТОТҮРІКТЕРДІҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ГЕОГРАФИЯСЫ: ТАРИХНАМАЛЫҚ АСПЕКТ.....	317
Шаймерденова М.Д. ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ОҚУЛЫҚТАРЫНЫҢ АВТОРЛАРЫ АҚПАРАТ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ ТАСУШЫЛАРЫ РЕТІНДЕ: ТІЛ ТҰЛҒАЛАРЫН РЕТРОСПЕКТИВТІ ШОЛУ.....	323

СОДЕРЖАНИЕ

Айтмагамбетов Д.Р., Азмуханова А.М., Нурсултанова Л.Н. КАЗАХСТАН И ВЬЕТНАМ: ОТ СОГЛАШЕНИЙ К ПРАКТИКЕ.....	5
Ахметжанова А.Т., Алина А.Д. НОВОВВЕДЕНИЯ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ в 20-30-е ГОДЫ XX ВЕКА.....	12
Алимжанова А.Ш., Шаймерденова М.Д. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: КЛЮЧЕВОЙ АСПЕКТ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ.....	20
Арепова А.Д., Морякова М.Т. ВОПРОСЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ АК ОРДЫ (XIII – НАЧАЛО XV ВВ.).....	25
Балықбай А.К. ИСТОРИЯ И ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ КАЗАХСКОЙ КИНОДРАМАТУРГИИ.....	33
Боранбаева Б.С. КАЗАШКИ ПРИУРАЛЬЯ – УЧАСТНИЦЫ ВОЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ НА ДАЛЬНЕВОСТОЧНОМ ФРОНТЕ.....	41
Горячев А.А., Егорова Т.А., Егорова К.А. ДРЕВНИЕ ПЕТРОГЛИФЫ ГОР ХАНТАУ.....	58
Габитханулы К. ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА, РЕКОНСТРУКЦИИ, ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ТЮРКСКИХ СЛОВ В КИТАЙСКИХ ЛЕТОПИСЯХ.....	73
Габитханулы К., Габит Е. ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ НАЗВАНИЕ «ТАНИРТАУ» (ИЛИ ТЯНЬ-ШАНЬ) - НАСЛЕДИЕ ГУННОВ.....	79
Жанибай С.Б. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МУСТАФЫ ШОКАЯ.....	83
Жанибай С.Б. СТАНОВЛЕНИЕ СОВЕТСКОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ТУРКЕСТАНЕ В 1920-1940-Е ГОДЫ.....	92
Жолсейітова М.Ә. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЮСУФА АКЧУРИНА В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ МЛАДОТУРОК.....	105
Жолсейітова М.Ә. РОЛЬ И ГАСПЫРАЛЫ В СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ ДЖАДИДИЗМА.....	116
Жумай Г. ОБЪЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЗАПОВЕДНИКА-МУЗЕЯ.....	128
Калыш А.Б., Исаева А.И. МЕСТО НАУЧНО-ЭТНОГРАФИЧЕСКОЙ ЭНЦИКЛОПЕДИИ ЦГМ РК В НАУЧНО - ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....	136
Камалдинов И.Р., Савельева Т.В. НАПРАВЛЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ИЛИЙСКОЙ ДОЛИНЕ (по археологическим источникам).....	145
Керимбаев Е.А., Набижанкызы З. СТАНОВЛЕНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИНСТИТУТОВ КОНФУЦИЯ.....	159
Кабдолдина К.К. ПРОБЛЕМА РАВЕНСТВА КАЗАХСКИХ ЖЕНЩИН В СОВЕТСКОМ КАЗАХСТАНЕ.....	169
Кабульдинов З.Е., Борбасов С.М., Қозыбаева М.М. ЗЕРКАЛО ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗА КАЗАХОВ.....	175
Каипбаева А.Т. ИЛЬЯС ОМАРОВ И НАЦИОНАЛЬНОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ.....	182
Кали А., Сакенулы К., Айдаралиева А. О ДЕЯТЕЛЯХ «АЛАШ ОРДЫ» АКТЮБИНСКОГО КРАЯ (ПО МАТЕРИАЛАМ АКТЮБИНСКОГО ОБЛАСТНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА).....	197
Құдайбергелулы Б., Каримова А.Е., Садыкова А.М. ПОЛИТИЧЕСКАЯ ПОЗИЦИЯ КАЗАХСКОГО ДЕЯТЕЛЯ Н. НУРМАКОВА В ОТНОШЕНИИ ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ.....	215
Кыдырбаев К.А. МАМЛЮК-КИПЧАКСКИЙ СУЛТАНАТ И ЕГО ВКЛАД В МИРОВУЮ ЦИВИЛИЗАЦИЮ.....	222

Мейрманова Г.А., Дауытбекова М.Қ. ЭТИКЕТ ГЕРОЕВ В ТРАДИЦИОННОМ КАЗАХСКОМ ОБЩЕСТВЕ.....	233
Мухаметханулы Н., Мадиев Д.А. СТРАТЕГИЯ НАПРЯЖЕННОГО ОСВОЕНИЯ ЗАПАДНОЙ ЧАСТИ КИТАЯ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПРИГРАНИЧНОГО РЕГИОНА СИНЬЦЗЯН.....	243
Мырзабекова Р.С., Мырзабеков М.С. РЕФОРМАТОРСКИЕ ДВИЖЕНИЯ В ЭПОХУ ТАНЗИМАТА.....	251
Нурмухамбет Ә.Б., Сайн Э.Д. МАРКЕТИНГОВЫЕ СТРАТЕГИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ КАЗАХСТАНА....	258
Сабденова Г.Е., Усерова А.Н. ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ ТРАДИЦИОННОЙ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ И НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ КАЗАХОВ.....	265
Сабирова А.С. ЭТИЧЕСКИЙ КОДЕКС «БАТЫРШЫЛДЫҚ» В ЭПИЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ.....	273
Садыков Т.С., Набиев С.Т. ВОПРОСЫ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ КАЗАХОВ В ТРУДАХ АКАДЕМИКА М.К. КОЗЫБАЕВА.....	279
Сайнов Д. ДУХОВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РЕЛИГИОЗНЫХ ДЕЯТЕЛЕЙ В АКТЮБИНСКОМ КРАЕ.....	285
Сакенов С.К. ДОМА ЭПОХИ БРОНЗЫ СЕВЕРНОГО КАЗАХСТАНА.....	296
Сериккалиева А.Е., Ашинова Ж.Е., Набижанқызы З. ПРОЕКТ ЗОНЫ СВОБОДНОЙ ТОРГОВЛИ ШОС: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	304
Сыздыкова А.М. ИСТОРИЯ УПРАВЛЕНИЯ ОХРАНОЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ НА СОВЕТСКИХ ТОПЛИВНО- ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ ПРИИРТЫШЬЯ (1970-1990).....	308
Тулбаев Т.А., Абикенова Г.Е. ТРАДИЦИОННЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ГЕОГРАФИЯ ПРОТОТЮРКОВ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	317
Шаймерденова М.Д. АВТОРЫ КАЗАХСТАНСКИХ УЧЕБНИКОВ ПО ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА КАК НОСИТЕЛИ ИНФОРМАЦИИ И КУЛЬТУРЫ: ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ В РЕТРОСПЕКТИВЕ.....	323

CONTENTS

Aitmagambetov D., Azmukhanova A., Nursultanova L. KAZAKHSTAN AND VIETNAM: FROM AGREEMENTS TO PRACTICE.....	5
Akhmetzhanova A.T., Alina A.D. INNOVATIONS OF SOVIET POWER IN THE FIELD OF EDUCATION IN THE 1920-1930s.....	12
Alimzhanova A., Shaimerdenova M. MODERN EDUCATION: THE KEY ASPECT OF MODERNIZATION OF PUBLIC CONSCIOUSNESS.....	20
Arepova A.D., Moryakova M.T. THE ISSUES OF THE POLITICAL HISTORY OF AK ORDA (XIII - EARLY XV CENTURIES).....	25
Balykbay A.K. HISTORY AND STAGES OF THE FORMATION OF KAZAKH FILM DRAMA.....	33
Boranbayeva B.S. KAZAKH WOMEN OF THE URALS-PARTICIPANTS OF MILITARY ACTIONS ON THE FAR EASTERN FRONT.....	41
Goriachev A.A., Egorova T.A., Egorova K.A. ANCIENT PETROGLYPHS OF KHANTAU MOUNTAINS.....	58
Gabitkhanuly K. ISSUES OF TRANSLATION, RECONSTRUCTION, CONSISTENCY OF TURKIC WORDS IN CHINESE CHRONICLES.....	73
Gabitkhanuly K., Gabit Y. «TANGIRTAU» (OR TIAN-SHAN) IS THE HUN HERITAGE THE GEOGRAPHICAL NAME "TANGIRTAU" (OR TYANSHAN) IS THE HUN HERITAGE.....	79
Zhanibay S. METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF HISTORY IN THE WRITINGS OF MUSTAFA SHOKAY.....	83
Zhanibay S. FORMATION OF THE SOVIET EDUCATION SYSTEM IN TURKESTAN IN THE 1920-1940S.....	92
Zholseitova M. THE ACTIVITIES OF YUSUF AKCHURIN DURING YOUNG TURKS PERIOD.....	105
Zholseitova M. I. GASPYRALY'S ROLE IN THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF JADIDISM.....	116
Zhumai G. OBJECTS RESEARCH OF THE RESERVE-MUSEUM.....	128
Kalysh A., Isayeva A. PLACE OF SCIENTIFIC AND ETHNOGRAPHIC ENCYCLOPEDIA OF THE CENTRAL STATE MUSEUM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL PROCESS.....	136
Kamaldinov I.R., Savelyeva T.V. DIRECTIONS OF THE GREAT SILK ROAD IN THE ILE VALLEY (according to archaeological sources).....	145
Kerimbaev Y.A., Nabizhankyzy Z. THE FORMATION AND ACTIVITIES OF CONFUCIUS INSTITUTES.....	159
Kabdoldina K.K. THE PROBLEM OF EQUALITY OF KAZAKH WOMEN IN THE SOVIET KAZAKHSTAN.....	169
Kabuldinov Z.E., Borbasov S.M., Kozybayeva M.M. MIRROR OF THE ETHNOGRAPHIC IMAGE OF THE KAZAKH.....	175
Kaipbaeva A.T. ILYAS OMAROV AND THE NATIONAL CULTURE HERITAGE.....	182
Kali A., Sakenuly K., Aidaraliev A. ON THE "ALASH ORDA" FIGURES FROM AKTOBE KRAI (ACCORDING TO THE MATERIALS OF THE AKTOBE REGIONAL STATE ARCHIVE).....	197
Kudaybergenuly B., Karimova A.E., Sadykova A.M. THE POLITICAL POSITION OF THE KAZAKH LEADER N. NURMAKOV IN RELATION TO THE RESETTLEMENT POLICY.....	215
Kydyrbayev K.A. THE MAMLUK-KIPCHAK SULTANATE AND HIS CONTRIBUTION TO THE WORLD'S CIVILIZATION.....	222

Meirmanova G.A., Daytbekova M.K. HEROES OF THE TRADITIONAL KAZAKH SOCIETY.....	233
Mukhametkhanuly N., Madiev D.A. THE STRATEGY OF RAPID DEVELOPMENT OF THE WESTERN PART OF CHINA AND THE SOCIAL DEVELOPMENT OF THE BORDER REGION OF XINJIANG.....	243
Myrzabekova R., Myrzabekov M. REFORM MOVEMENTS IN THE EPOCH OF TANZIMAT.....	251
Nurmukhambet A.B., Sayn E.D. MARKETING STRATEGIES OF KAZAKHSTAN ENTERPRISES' INTERNATIONAL ACTIVITIES.....	258
Sabdenova G.E., Userova A.N. HISTORICAL ROOTS OF TRADITIONAL LEGAL CULTURE AND NATIONAL NURTURING OF KAZAKHS.....	265
Sabirova A.S. ETHIC CODE OF "BATYRSHYLDYK" IN THE EPIC POETRY.....	273
Sadykov T., Nabiyev S. THE ISSUES OF KAZAKH LIBERATION STRUGGLE IN THE WRITINGS OF THE ACADEMICIAN M.K. KOZYBAYEV.....	279
Sainov D. THE SPIRITUAL ACTIVITIES OF THE RELIGIOUS LEADERS IN AKTOBE REGION.....	285
Sakenov S.K. BRONZE AGED WELLINGS IN NORTHERN KAZAKHSTAN.....	296
Serikkalieva A.E., Ashinova Zh.E., Nabizhankyzy Z. PROJECT OF THE SCO FREE TRADE ZONE: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	304
Syzdykova A.M. HISTORY OF MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AT SOVIET FUEL AND ENERGY ENTERPRISES IN THE PRIYRTISHIYA (1970-1990).....	308
Tulebayev T.A., Abikenova G.E. TRADITIONAL METHODOLOGICAL DIRECTIONS AND LINGUISTIC GEOGRAPHY OF PROTO- TURKS: HISTORIOGRAPHIC ASPECT.....	317
Shaimerdenova M.D. THE AUTHORS OF KAZAKHSTANI TEXTBOOKS ON THE HISTORY OF KAZAKHSTAN AS CARRIERS OF INFORMATION AND CULTURE: A LANGUAGE PERSON IN RETROSPECTIVE.....	323

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2019. 1(17)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.03.2019.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй